

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΙ ΚΑΙ ΛΟΓΟΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΣΙΟΜΑΡΤΥΡΑ ΙΑΚΩΒΟΝ ΤΟΝ ΝΕΟΝ

Είσαγωγή, προλεγόμενα, κριτική παρουσίασις κειμένων, νεοελληνική απόδοσις, σχόλια, επίμετρον ὑπὸ τῶν πατέρων τῆς ἱερᾶς Μονῆς Παναγίας Χρυσοποδαριτίσσης - Νεζερῶν

ΑΝΘΗ ΕΥΣΕΒΕΙΑΣ ~ ΙΔ' (14)

Ἐν Ἀθήναις ~ βιδ' (2014)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Πολλοὶ καλοτυχίζουν τοὺς συγγενεῖς τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης, ἐπειδὴ, ἐκτὸς τῆς ἀγιότητος, ἠτύχησαν νὰ ἔχουν «οἰκοθεν» τὸν συγγραφέα τῶν ἐγκωμιαστικῶν λόγων τῆς θεαρέστου πολιτείας των. Τὸ γεγονός αὐτὸ τυγχάνει σπάνιον, ἀλλ' ὄχι καὶ μοναδικόν, ὡς θὰ ἀντιληφθῆ καλῶς ὁ ἀναγνώστης τοῦ μετὰ χειρᾶς τόμου. Ὁ ὀσιομάρτυς Ἰακώβος (†1 Νοεμβρίου 1519)¹ ἠτύχησε καὶ αὐτὸς νὰ ἔχη ὕμνητὰς καὶ ἐγκωμιαστὰς ἐκ τῶν μοναχῶν τῆς ἰδικῆς του μάνδρας, ἐκ τῆς μοναχικῆς ἀδελφότητος τὴν ὁποίαν ὁ ἴδιος συνεκρότησε, κατήρτισε καὶ διεμόρφωσε κατὰ τὴν αὐθεντικὴν παράδοσιν τῶν ὀρθοδόξων θεσμῶν τοῦ μονήρους βίου.

Οἱ συντάκται τῆς *Ἀκολουθίας* καὶ τῶν *Λόγων*, ὅπου δημοσιεύονται εἰς τὴν παρούσαν ἔκδοσιν, ὑπῆρξαν μοναχοὶ «Ἀναστασιῶται», δηλαδὴ μοναχοὶ τῆς ἱερᾶς Μονῆς τῆς ἁγίας Ἀναστασίας Φαρμακολυτρίας - Χαλκιδικῆς, ἧσαν δηλαδὴ μέλη τῆς πνευματικῆς οἰκογενείας τοῦ ὀσιομάρτυρος Ἰακώβου καὶ μαθηταὶ τοῦ ἁγίου Θεωνᾶ (†4 Ἀπριλίου 1541), ἡγουμένου τῆς ἐν λόγῳ Μονῆς, τὸν ὁποῖον ὁ ἴδιος ὁ Ἅγιος κατέστησεν διάδοχόν του. Ἦσαν ἔτσι ἐξ ἐκείνων, ὅπου διέθετον τὰς προϋποθέσεις μιᾶς ὀρθῆς, πνευματικῆς «ἐρμηνείας» τοῦ ἱστορικοῦ βίου τοῦ τιμωμένου Ὀσιομάρτυρος².

Ἡ ἱερὰ σχέσις τιμῶντος καὶ τιμωμένου σημαίνει πολλὰ. Προϋπόθεσις τῆς μαθητείας τοῦ τιμῶντος εἶναι ὁ θαυμασμὸς καὶ ἡ ζῶσα αἴσθησις τῆς ἀπολύτου αὐθεντίας τοῦ τιμωμένου διδασκάλου. Ἐτσι ὁ μαθητὴς καταγοητευμένος ἀποκτᾷ τὴν ἰκανότητα πλήρους κατανοήσεως καὶ ἀφομοιώσεως τῶν λόγων τοῦ διδασκάλου, διὸ καὶ καθίσταται ὁ αὐθεντικὸς ἐρμηνευτὴς του.

Πράγματι, εἰς τὰ δημοσιευόμενα ἐδῶ κείμενα, ὁ θαυμαστὸς βίος, αἱ ὑψηλαὶ θεωρίαι καὶ τὸ μαρτυρικὸν τέλος τοῦ ὀσίου Ἰακώβου προβάλλουν μὲ ἰδιαίτεραν ἐνάργειαν διὰ τῆς βοήθειας τῆς ὕμνογραφικῆς καὶ ρητορικῆς τέχνης. Ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια τῶν διαφόρων γεγονότων τοῦ βίου ἐπιβεβαιοῦται καὶ πάλιν διὰ τῆς ἐπαναλήψεως των εἰς τοὺς ὕμνους καὶ τὰ ἐγκώμια, μάλιστα μὲ τὴν ἰδίαν σειρὰν καὶ τάξιν· καὶ ἂν ὑπάρχουν κάπου ἐπουσιώδεις διαφοραὶ, τοῦτο ἐνισχύει τὴν ἱστορικότητα τοῦ βίου καὶ τῶν θαυμάτων, καθ' ὅσον τὰ ἐν λόγῳ ὕμνολογικὰ κείμενα, συμπίπτουν εἰς ὅλα τὰ κύρια περιστατικά.

Ἐπ' αὐτὰς τὰς προϋποθέσεις, καὶ διὰ τὰ σημερινὰ δεδομένα, αἱ ἱεραὶ *Ἀκολουθία* καὶ οἱ ἐγκωμιαστικοὶ *Λόγοι* τοῦ μετὰ χειρᾶς τόμου συνιστοῦν τὸ ἀπαραίτητον συμπλήρωμα καὶ τὴν αὐθεντικὴν ἐρμηνείαν τοῦ *Βίου*, ὁ ὁποῖος ἐξεδόθη πρὸ δεκαετίας. Ἐρμηνεύουν τρόπον τινὰ τὸν βίον καὶ παρουσιάζουν ζῶσαν τὴν πολιτείαν τοῦ Ὀσιομάρτυρος, ἀποτελοῦν ἓνα εὐρύτατον ὑπόμνημα τοῦ

¹ Δι' ἓνα σύντομον ὑπόμνημα περὶ τοῦ βίου τοῦ ὀσιομάρτυρος Ἰακώβου ὄρα κατωτέρω εἰς τὸ «Συναξάριον» τῆς ἐδῶ ἐκδιδομένης *Ἀκολουθίας*, ἐνῶ διὰ τὸν κατὰ πλάτος βίον του ὄρα ἐν: *Βίος καὶ πολιτεία Ἰακώβου τοῦ νέου Ὀσιομάρτυρος, «Ἄνθη Εὐσεβείας 7»*, ἐκδ. «*Τῆνος*», Ἀθήναι, 2003. (*Σημειωτέον ὅτι κατ' αὐτὸ τὸ τρέχον ἔτος βιδ' (2014) συμπληροῦνται 495 ἔτη ἀπὸ τοῦ μαρτυρίου τοῦ ἁγίου Ἰακώβου*).

² Τὸ ἰδιαίτερον αὐτὸ προνόμιον ἰσχύει, ἐν πολλοῖς, καὶ διὰ τοὺς λοιποὺς ὕμνογράφους τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, τὰ ἔργα τῶν ὁποίων συμπεριλαμβάνονται εἰς τὸν παρόντα τόμον.

Βίου, μίαν χειραγωγίαν εἰς αὐτόν, μίαν θεώρησιν καὶ ἀναγωγὴν εἰς τὸ «ἀπόθετον κάλλος» αὐτοῦ, μίαν δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν φανέρωσιν τῆς ἀγιότητος τοῦ Ἰβηροσκητιώτου νεομάρτυρος Ἰακώβου.

Δίχως τὸν παρόντα τόμον, ὁ *Βίος* θὰ παρέμενεν ἓνα λαμπρὸν ἀγιολογικὸν καὶ ἱστορικὸν μνημεῖον τοῦ παρελθόντος· δι' αὐτοῦ ὅμως, νοηματοδοτεῖται καὶ καθίσταται σύγχρονος ὅλων τῶν ἐποχῶν, ἀπομακρύνεται τῆς στεῖρας ἱστορικότητος, ἀπεγκλωβίζεται τῆς ψυχρᾶς λογικῆς, προσλαμβάνει κάτι ἐκ τῆς αἰδιότητος τοῦ θείου. Ἔτσι, ὁ προηγηθεὶς τόμος τοῦ *Βίου* προσέφερε τὸν «καμβᾶν», ἐνῶ ὁ παρὼν προσφέρει τὴν ζῶσαν παρουσίαν τῶν ἀνθέων τοῦ παραδείσου, τῶν ἀρετῶν δηλαδὴ καὶ τῶν θαυμαστῶν σημείων τοῦ Ὁσιομάρτυρος, ὅπως αὐτὰ «ἐφιλοτεχνήθησαν» ὑπὸ αὐτοῦ διὰ τῆς ἀσκητικῆς πολιτείας καὶ τοῦ μαρτυρικοῦ τέλους τοῦ τῆ συνεργία καὶ χάριτι τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

«Ὁ ὄσιος Ἰακώβος, ὡς μοναχός, εἶχε ἤδη μαρτυρήσει διὰ τῆς προαιρέσεως καὶ συνειδήσεως του, εἶχε ἤδη γευθῆ τὴν σωτήριον καὶ νέαν ἐν Χριστῷ ζωὴν, ζῶν ἤδη τὴν μετὰ θάνατον ζωὴν, ἀφοῦ ἐνσυνειδήτως ἀπέθανεν διὰ τὴν ἁμαρτίαν καὶ ἀνέστη διὰ τὴν αἰώνιον καὶ ἀναμάρτητον ζωὴν τοῦ Θεοῦ. Καὶ μετὰ ἀπὸ μίαν τέτοιαν ἀσκητικὴν ζωὴν, ὅλην ἐνσυνειδήτως καὶ μαρτυρικῶς δοθεῖσαν εἰς τὸν Χριστόν, ἠξιώθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἐν αἵματι μαρτυρίου.

»Τοῦτο εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν Ὁσιομαρτύρων, οἱ ὅποιοι, ὄντες μοναχοὶ ἀρχικῶς, βιώνουν ἐν τέλει καὶ τὸ μαρτυρικὸν πνεῦμα τῶν ἁγίων Μαρτύρων τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας. Οἱ ἅγιοι Μάρτυρες ἦσαν ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἐτήρησαν ὅλες τὶς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου εἰς τὴν καθημερινὴν ζωὴν των καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν θέωσιν. Οἱ διωγμοί, ποῦ ὑπέστησαν, καὶ τὰ μαρτύρια, ὡς φαίνεται καὶ ἐκ τῶν «Μακαρισμῶν» τοῦ Χριστοῦ, ἦσαν καρποὶ «θεωρίας», διαφορετικὰ δὲν θὰ ἔμπορῶσαν νὰ ἀνθέξουν...

»Οἱ μοναχοί, συνεχίζοντες τὸ ὑπόδειγμα τῶν Μαρτύρων, δίδουν τὴν μαρτυρίαν τῆς νέας ἐν Χριστῷ ζωῆς καί, διὰ τοῦ ἀγῶνος των ἐναντίον τοῦ διαβόλου, τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἁμαρτίας, λαμβάνουν χάριν Μάρτυρος. Ὡστε, ὅταν τὸ ἀπαιτήσουν αἱ περιστάσεις, ἔμπορῶν νὰ δώσουν τὴν μαρτυρίαν τῆς πίστεως καὶ νὰ ὑποστοῦν τὸ μαρτύριον...

»Οἱ (διὰ τοῦ παρόντος τόμου τιμώμενοι) ὄσιομάρτυρες, Ἰακώβος ὁ νέος μετὰ τῶν δύο μαθητῶν αὐτοῦ, Ἰακώβου τοῦ διακόνου καὶ Διονυσίου τοῦ μοναχοῦ, συνεδύασαν καὶ τὰ δύο. Τὸ μαρτύριον τοῦ αἵματός των ἦτο ἡ φυσικὴ κατάληξις τοῦ ἐσωτερικοῦ μαρτυρίου τῆς ἀσκητικῆς βιοτῆς καὶ πνευματικότητός των ... Ἐφανέρωθη λοιπὸν πλήρως εἰς αὐτοὺς ἡ ὀλοκληρωτικὴ παράδοσις των εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ... Κατεστάθησαν «μιμήματα τῆς ἀληθοῦς ἀγάπης» ...»³.

Οἱ Ἅγιοι, ζῶντες πάντοτε μετὰ τοῦ ζωηφόρου βασιλέως καὶ Θεοῦ ἡμῶν, τῆς αὐτοζωῆς, προσκυνοῦνται σχετικῶς ὡς παρόντες, δι' ὃ καὶ μετ' Αὐτοῦ τιμῶνται, οὐ μόνον «ἐν θυσίαις, ἐν ναοῖς, ἐν εἰκονίσμασιν», ἀλλὰ καὶ «ἐν λόγοις, ἐν συγγραφαῖς, ἐν νοήμασιν»⁴. Τὸ τελευταῖον τοῦτο εἶδος τιμῆς περιλαμβάνει τοὺς *Βίους* καὶ τὴν *Ἰμνογραφίαν*, ἔμμετρον καὶ πεζῆν, ἵνα δοξολογῶνται καὶ τιμῶνται οὗτοι κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἱερᾶς αὐτῶν μνήμης διὰ τροπαρίων καὶ λόγων ἐγκωμιαστικῶν. Ὅ,τι δηλαδὴ περιλαμβάνει καὶ ὁ μετὰ χεῖρας τόμος, εἰς τὸν ὅποιον δημοσιεύονται:

• *Ἀκολουθία τοῦ ὀσιομάρτυρος καὶ καθηγητοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἰακώβου τοῦ νέου, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαρτυρησάντων δύο μαθητῶν αὐτοῦ, Ἰακώβου ἱεροδιακόνου καὶ Διονυσίου*

• *Κανόνες παρακλητικοὶ (ὀκτώηχοι) εἰς τὸν ὀσιομάρτυρα Ἰακώβον*

• *Κανόνες ἕτεροι δύο εἰς τὸν ἅγιον Ἰακώβον*

• *Συναξάριον εἰς στίχους*

• *Οἱ εἴκοσι καὶ τέσσαρες Οἴκοι κατ' Ἀλφάβητον*

• *Ἐρὰ Παράκλησις πρὸς τὸν ὄσιον Ἰακώβον*

³ *Βίος καὶ πολιτεία Ἰακώβου τοῦ νέου Ὁσιομάρτυρος*, σσ. 64-65.

⁴ Πρβλ. *Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας. Συνοδικὸν* (κατὰ τὴν κριτικὴν ἔκδοσιν τοῦ J. Guillaud), ἐπιμ. Ἀ. Κορακίδη, ἐκδ. «Ἀρμός», Ἀθήνα, 2006, σ. 32.

- *Ἐγκώμιον εἰς τὸν ὀσιομάρτυρα Ἰάκωβον*
- *Λόγος εἰς τὸν ὀσιομάρτυρα Ἰάκωβον*

Ἡ ὑψηλὴ καὶ λαμπρὰ γλῶσσα τῶν ἀνωτέρω ἱερῶν *Ἀκολουθιῶν* καί, κατ' ἐξοχήν, τῶν ἐγκωμιαστικῶν *Λόγων*, ἢ ἐπανάληψις χαρακτηριστικῶν ἐκφράσεων, ἢ μετριόφων ἀποσιώπησις, εἷς τινα, τῶν συγγραφέων, ἢ σχεδὸν πλήρης ἄγνοια περὶ τῶν δύο βασικῶν «Ἀναστασιωτῶν» ὑμνογράφων - ἐγκωμιαστῶν (Ἰωακείμ καὶ Θεοφάνους), ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν χειρογράφων κωδίκων καὶ οἱ φιλόπονοι γραφεῖς των, ὅπου διασώζουσιν καὶ παραδίδουσιν τὰ ἀνωτέρω κείμενα, ἀλλὰ καὶ αἱ ἔντυποι ἐκδόσεις ἐνὸς ἐξ αὐτῶν, ἠνάγκασαν τὴν παροῦσαν ἐκδοσὶν νὰ καταφύγῃ μὲν εἰς ἀντίστοιχα προλεγόμενα σημεῖώματα καὶ πλῆθος κριτικῶν ὑποσημειώσεων, νὰ προσφέρῃ δὲ (εἰς μετρίως ὑψηλὴν γλῶσσαν) τὴν νεοελληνικὴν ἀπόδοσιν τῶν ἐγκωμιαστικῶν *Λόγων*, προκειμένου νὰ βοηθηθῇ ὁ σύγχρονος ἀναγνώστης, ὥστε καὶ αὐτός, ὑπερβαίνων σὺν Θεῷ κάποιας δευτερευούσης σημασίας φιλολογικῆς δυσκολίας, νὰ ἀναχθῇ εἰς τὴν χαρὰν τῆς ἀληθοῦς λειτουργικῆς κοινωνίας μετὰ τῶν Ἁγίων, διὰ τῆς τιμῆς καὶ τοῦ ἐγκωμιασμοῦ των.

Ἐκτὸς λοιπὸν τῆς πολλάκις ἐκδοθείσης *Ἀκολουθίας*, τὰ ὑπόλοιπα ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὑμνασιολογικῶν κειμένων παρέμειναν ἀνέκδοτα ἕως τῆς στιγμῆς ταύτης, κατὰ τὴν ὁποίαν δημοσιεύονται εἰς τὴν παροῦσαν ἐκδοσὶν πρὸς δόξαν Θεοῦ, εἰς τιμὴν τοῦ ὀσιομάρτυρος Ἰακώβου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μαρτυρησάντων, καὶ εἰς κοινὴν τῶν Ὁρθοδόξων ὠφέλειαν.

[Ἀρχιμανδρίτης Νικόδημος,](#)
ἡγούμενος τῆς Ἱ. Μονῆς Παναγίας Χρυσοποδαριτίσσης - Νεξερῶν